

پاتوق های تهران قدیم

۱۸ شهریور ۱۳۹۴ ساعت ۲۰:۰۴

تهران قدیم بنا به نوشته «جعفر شهربان» دارای پنج محله بود، هر یک از این محلات دارای پاتوق هایی بود و هر پاتوق به چندین گذر و کوچه تقسیم می شد.

محله عودلاجان

این محله در محدوده ارگ ، بیوتات (خانه های) سلطنتی تا خیابان ناصرخسرو حوالی مسجد امام خمینی ، شمال خیابان ۱۵ خرداد شرقی و بازار عودلاجان و پامنار و جنوب خیابان امیرکبیر و میدان امام خمینی را در بر می گرفت.

این محله شامل چهار پاتوق بود :

پاتوق نایب سید حسن ، نایب محمد صادق ، نایب اسماعیل و پاتوق نایب حیدر.

یک تک منار آجری از آثار دوره قاجاری در این محله باقی است که در اصل بخشی از مسجدی بود که کل بنای آن ضمن احداث خیابان جدید پامنار تخریب شد. روکار منار با کاشی های فیروزه ای رنگ با طرح متوازی مارپیچ در حاشیه زینت یافته است.

محله سنگلج

این محله از شرق به خیابان خیام ، از شمال به میدان حسن آباد و خیابان شیخ هادی و از سمت های دیگر به امیریه و پل امیربهداد و بازارچه قوام الدوله تا خیابان خیام محدود می شد.

جمع کلیه ابنیه این محل در کتاب آمار دارالخلافه به این شرح آمده است:

۴۴۴۸ خانه ، ۱۸۲۴ دکان ، ۱۵۵ باغ و باغچه ، ۱۱۷ طویله ، ۵۹ حمام ، ۲۴ کاروانسرا ، ۱۴ مسجد و مدرسه ، ۱۰ یخچال ، ۹ تکیه ، ۴ کلیسا و ۱ سربازخانه.

این محله ۹ پاتوق داشت: پاتوق نایب شعبان ، پاتوق نایب حسین ، پاتوق نایب رمضان ، پاتوق نایب باقر ، پاتوق نایب محمدعلی ، پاتوق نایب رمضان ، پاتوق نایب صحبت ، پاتوق سید علی اکبر نایب و پاتوق نایب وهاب .

محله دولت

ده پاتوق داشت. به نام: پاتوق سید جعفر پاتوق حاجی عباس، پاتوق نایب محمدف پاتوق نایب محمدعلی، پاتوق نایب آقا بابا، پاتوق نایب عزیز، پاتوق نایب حسین، پاتوق نایب محمد بروجردی، پاتوق نایب غلامرضا و پاتوق نایب محمد کاشی.

محله بازار

پنج پاتوق داشت به نام : پاتوق نایب رجب علما، پاتوق نایب یوسف، پاتوق حاجی اسماعیل نایب، پاتوق نایب اسماعیل و پاتوق نایب شکرالله

محله چال میدان دارای شش پاتوق بود

پاتوق حاجی غلامرضا ، پاتوق حاجی رحیم ، پاتوق نایب علی ، پاتوق نایب جعفر، پاتوق نایب حسن و پاتوق نایب عباس.

کافه هایی که پاتوق بودند

رستوران کنتینانتال

در فصل تابستان این کافه پاتوق سر شب بود. این کافه که بعدها به « شمشاد» تغییر نام داد، درست روبهروی کافه قنادی فردوسی قرار داشت و باغچه‌های بزرگ با چفته‌های مو داشت که میز و صندلی‌ها زیر این چفته‌های مو قرار داشته.

چند درخت نارون بزرگ و چند درخت سپیدار و تبریزی نیز در آنجا بود و روی هم رفته جای دلنشین و با صفایی به حساب می‌آمد، موزیک و ارکستر فرنگی داشت و ظرفیت بالایی داشت و بسیار هم شلوغ می‌شد.

باغ شمیران

این کافه که بالاتر از چهارراه استانبول قرار داشت، گذشته از شیرینی فروشی دارای یک باغچه هم بود. بر زمینش خاک رس

ریخته و در میان آن، درختان بید و افرا با گل‌های لاله عباسی، پیچک و نیلوفر کاشته بوده‌اند. فضایی بود که حدود صد تا صدلی را در خود جای می‌داد. میز و صندلی‌ها را لابه‌لای درختها می‌گذاشتند و ارکستر و گاهی مطرب‌های روحی می‌آوردند. این کافه بیشتر پاتوق لائهای پولدار بود.

هتل نادری

پاتوق دیگر که غالباً شام خود را هم بویژه در ایام تابستان در آنجا می‌خورند، کافه نادری بود، باغچه این کافه مانند حالا درخت و حوض و گل و گیاه داشت.

در این کافه رضا جرجانی، شهید نورایی، خانلری، بقایی، رحمت الهی، عماد سالک، دکتر روحبخش، پرویز داریوش و حسن قائمیان و چند تن دیگر جمع می شدند.

قهوه خانه

قهوه خانه یکی از پاتوق های مردم تهران بود یعنی محلی که همه گروه ها را به طرف خود کشیده، برای هر دسته ای تفریحات و وسایل سرگرمی مخصوص شان را فراهم می کرد.

قهوه خانه باغچه علی جان (حیاط شاهی) واقع در عودلاجان که آنجا هم در میان رندان شهرت داشت و ایام تعطیلی مرکز ارباب ذوق بود قدیمی ترین قهوه خانه تهران، قهوه خانه «چال» نام داشت که محل آن در مولوی، بازار حضرتی (دروازه) جنب کوچه آرامنه بود. این قهوه خانه از زمان فتحعلی شاه قاجار دایر شده و تا اواخر سلطنت احمد شاه پابرجا بود.

یکی دیگر از قهوه خانه های قدیمی تهران که معروف به «رجب تنبل» بود، در باغ فردوس مولوی قرار داشت. این قهوه خانه تا سال ۱۳۴۴ (۴۴ سال پیش) همچنان دایر بود. در این قهوه خانه علاوه بر نقالی، خیمه شب بازی هم رواج داشت و عصرها هم بساط عرضه سیراب و شیردان پهن می شد.

در تهران قهوه خانه های معروف زیادی در گذرها و کوچه ها دایر بود که بعضی از آنان عبارتند از: قنبر، معیر، سنگ تراش ها، کریم آباد و نوروزخان که از همه معروف تر بود؛ که با قهوه خانه نوروزخانی با اسم «قهوه خانه آینده» شهرت یافت.

غیر از قهوه خانه های خیلی معروف تهران، قهوه خانه های دیگری هم وجود داشت که پاتوق و محل تجمع مردم کوچه و بازار بود و در آنجا خاطرات لوطی گری ها و جوانمردی ها و دوستی ها شکل می گرفت و نقل محفل قهوه خانه نشین ها می شد.

این قهوه خانه ها که باید گذرا از آنها رد شد و تنها به نام و محل آن اکتفا کرد، عبارتند از قهوه خانه فخر آباد در دروازه شمیران، قهوه خانه «قاسم گوسفندی» در بازارچه قوام الدوله، قهوه خانه «شاغلام» در بازار امین السلطان، قهوه خانه «سید قراب» واقع در خیابان سیروس (مصطفی خمینی) کوچه حمام گلشن، قهوه خانه «اکبر سید اسمال» در میدان سید اسماعیل، قهوه خانه «حاج علی گوله» واقع در بازار نجارها، قهوه خانه «اکبر کل محمد علی» جنب موزه آب انبار سابق خیابان سیروس. این چهار قهوه خانه اخیر محل تجمع دستفروش ها بود و در حقیقت بازار مکاره ای برای رد و بدل کردن و خرید و فروش اجناس دست دوم به حساب می آمد.

یکی دیگر از قهوه خانه های معروف تهران که نبش بازار امین السلطان در خیابان مولوی واقع شده بود قهوه خانه «عباس شمرونی» (ناطقیان) نام داشت که از سال ۱۳۰۴ شمسی به چلوکبابی مدرن با سبک جدید تبدیل شد .

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۳۱۴۹۳/پاتوق-تهران-های-پاتوق/۳۱۴۹۳>